ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Ενημερωτικό Δελτίο

Τόμ. 26 (2001)

ΧΡΟΝΙΚΟ

doi: 10.12681/news.247

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΧΡΟΝΙΚΟ. (2009). *Ενημερωτικό Δελτίο*, *26*, 78–100. https://doi.org/10.12681/news.247

CD-ROM

Bibliographie Internationale de l'Humanisme et de la Renaissance, 1965-1995

Σ'αυτό το καινούργιο CD-ROM το οποίο κυκλοφόρησε από τον εκδοτικό οίκο της Γενεύης Droz, βρίσκονται συγκεντρωμένοι σε ηλεκτρονική μορφή τριάντα ένα τόμοι της Bibliographie Internationale de l'Humanisme et de la Renaissance (B.I.H.R.). Οι ετήσιοι αυτοί τόμοι εκδόθηκαν από το 1965 ώς το 1995 κάτω από την αιγίδα της Fédération des Sociétés et Instituts pour l'étude de la Renaissance— συγκεντρώνουν μονογραφίες, συμμετοχές σε συλλογικά έργα και πρακτικά συνεδρίων καθώς και άρθρα με επίκεντρο πάντοτε την Αναγέννηση και τον Ουμανισμό. Ερευνητικά κέντρα από δέκα οκτώ κράτη συμμετέχουν στην διεθνή αυτή βιβλιογραφία — πιο συγκεκριμένα από την Ευρώπη έχουμε τα εξής κράτη: Αγγλία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Ελβετία, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία ενώ στις άλλες ηπείρους, η Βραζιλία, ο Καναδάς, οι Η.Π.Α. και η Ιαπωνία. Ο συντονισμός και η κεντρική σύνταξη της βιβλιογραφίας αυτής είχε άνατεθεί αρχικά στο Institut de recherche et d'histoire des textes στο Παρίσι, αργότερα στην Newberry Library στο Chicago και τελικά από το 1979 στον γνωστό έκδοτικό οίκο Droz της Γενεύης με την χρηματική υποστήριξη του Fonds National Suisse de la Recherche Scientifique. Ειδικότερα, η διασύνδεση του Κ.Ν.Ε. με την B.I.H.R. από το 1967 οφείλεται στον τότε Διευθυντή του Κέντρου, Κ.Θ. Δημαρά ο οποίος διατηρούσε επαφές τόσο με το Institut de Recherche et d'Histoire des Textes όσο και με τον εκδοτικό οίκο Droz— την συλλογή της ελληνικής συμμετοχής στην Βιβλιογραφία έχει αναλάβει από τότε η υπογράφουσα. Οι όροι Ουμανισμός και Αναγέννηση νοούνται εδώ στην ευρύτερή τους σημασία και ανάλογα με τις χώρες στις οποίες αναφέρονται τα δημοσιεύματα, τα χρονικά όρια δεν μπορούσαν να περιοριστούν μονάχα στον 15ο και 16ο αιώνα. Δεν ήταν δυνατόν, π.χ. για την περίπτωση της Ιταλίας, να μην περιληφθούν σημαντικές προσωπικότητες όπως ο Πετράρχης και ο Βοκκάκιος οι οποίοι έζησαν τον 14ο αιώνα και να μην επεκταθούν τα χρονικά αυτά όρια ώς τον 17ο αιώνα για τις περιπτώσεις της Ισπανίας και των χωρών της ανατολικής και νοτιοανατολικής Ευρώπης. Αν μάλιστα αναφερθούμε στον ελληνικό χώρο, διακρίνουμε τρείς περιόδους της Αναγέννησης : μία πρώιμη ανθηρή Αναγέννηση στο κατά τα άλλα εξασθενημένο Βυζάντιο της καμπής του 14ου αι., την Αναγέννηση στις βενετοκρατούμενες περιοχές και την όψιμη Αναγέννηση του 17ου αιώνα. Η B.I.H.R. διαρθρώνεται στα ακόλουθα τμήματα : γενικά θέματα, ιστορία (γενική ιστορία, πολιτική ιστορία, ιστορία των θεσμών και της διοίκησης), αρχεία, οικονομική και κοινωνική ιστορία, γεωγραφία, ταξίδια, ανακαλύψεις. Ακολουθούν η θρησκεία και η θρησκευτική ζωή, οι φιλοσοφικές, πολιτικές και νομικές θεωρίες, η λογοτεχνία, η εκπαίδευση και η παιδαγωγική, η γραμματική και η γλωσσολογία, το θέατρο, οι τεχνικές του βιβλίου, οι βιβλιοθήκες, οι τέχνες (πλαστικές τέχνες, αρχιτεκτονική, αρχαιολογία, μουσική, χορός, τελετουργίες), οι επιστήμες και οι τεχνικές. Ως προς την χρήση του CD-ROM, η αναζήτηση είναι απλή και γίνεται είτε με κριτήρια το θέμα, τον συγγραφέα, τον τίτλο και την βιβλιογραφική αναγραφή, είτε με πολλαπλά κριτήρια, κυρίως όταν αναζητούμε ένα

ανώνυμο έργο ή ένα ανώνυμο συγγραφέα. Έχουν καταγραφεί περίπου 230.000 δημοσιεύματα και αναβρίσκει κανείς 15.400 ονόματα προσώπων. Η επιστημονική αξία αυτής της ηλεκτρονικής μορφής της B.I.H.R. είναι σημαντική, αν αναλογισθεί κανείς την ευρύτητα των πληροφοριών που προσφέρει στους ερευνητές.

Ρωξάνη Δ. Αργυροπούλου

Οδοιπορικό στη Θράκη. Περιηγητές και Χαρτογράφοι (Κομοτηνή, 7 και 8 Δεκεμβρίου 2000)

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης διοργάνωσε Διημερίδα με θέμα: *Οδοιπορικό στη Θράκη. Περιηγητές και Χαρτογράφοι.* Την πρώτη μέρα μίλησαν κατά σειρά: Αικατερίνη Κουμαριανού, *Το ταξίδι στην Ελλάδα. Μνήμες και πραγματικότητα*, Λουκία Δρούλια, *Το βλέμμα του περιηγητή. Μια αμφίδρομη σχέση*, Παρασκευάς Κονόρτας, *Ευρωπαίοι περιηγητές και συλλογικές ταυτότητες στο θρακικό χώρο*, Γιώργος Τόλιας, *Χάρτες της Θράκης*, Ιόλη Βιγγοπούλου, *Η Θράκη στα περιηγητικά κείμενα: 15ος-19ος αιώνας* και Βάσω Μέντζου, *Το λογοτεχνικό ταξίδι, 19ος-20ός αιώνας.* Οι ομιλίες της δεύτερης ημέρας σπευθύνονταν κυρίως σε μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και δόθηκαν από τους: Αικ. Κουμαριανού, *Το μακρύ ταξίδι της μνήμης*, Ι. Βιγγοπούλου, *Ταξιδιωτικά κείμενα για τη Θράκη. Πραγματικότητα και φαντασία*, Γ. Τόλιας, *Οι χάρτες* και Β. Μέντζου, *Πως είδαν οι ξένοι λογοτέχνες την Ελλάδα τον 19ο και 20ό αιώνα.*

■

Πέμπτη ετήσια διάλεξη Ιωάννου Γενναδίου
Ο Ιωάννης Γεννάδιος και η συγκρότηση του αντικειμένου των νεοελληνικών σπουδών (14 Μαρτίου 2001)

Ως εκπλήρωση, σε ελάχιστο ποσοστό, του μεγάλου χρέους που συναισθόμαστε όλοι όσοι χρησιμοποιούμε την Γεννάδειο Βιβλιοθήκη, αποδέχθηκα την τιμητική πρόσκληση του Συλλόγου των Φίλων της Γενναδείου Βιλιοθήκης, να παρουσιάσω την πέμπτη ετήσια διάλεξη στην Ημέρα Μνήμης Ιωάννου Γενναδίου που καθιέρωσε ο Σύλλογος. Ενώ οι προηγούμενοι ομιλητές είχαν αναφερθεί σε πτυχές της διπλωματικής δράσης του Γενναδίου, για την πέμπτη ετήσια διάλεξη επέλεξα το θέμα "Ο Ιωάννης Γεννάδιος και η συγκρότηση του αντικειμένου των νεοελληνικών σπουδών".

Κίνητρο για την επιλογή του θέματος υπήρξε η παραδοχή ότι η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη αποτελεί σήμερα τη σημαντικότερη εστία στον κόσμο όπου συντελείται η πρωτογενής έρευνα του νέου ελληνισμού. Ως εκ τούτου κρίθηκε επιβεβλημένο να εντρυφήσουμε με την ενδεδειγμένη προσοχή στις απόψεις του ανθρώπου, ο οποίος συγκρότησε τις συλλογές των πηγών, επί των οποίων κυρίως βασίζεται η εργασία όσων διακο-

νούμε τις νεοελληνικές σπουδές. Οι προδιαγραφές που έθεσε ο ίδιος ο Ιωάννης Γεννάδιος για τον ενδεδειγμένο τρόπο προσέγγισης και διεξαγωγής της μελέτης του νέου ελληνισμού επιβάλλεται να μας απασχολούν ως στοιχείο του αυτοπροσδιορισμού των νεοελληνικών σπουδών.

Από τις διάσπαρτες απόψεις του Ιωάννου Γενναδίου θα μπορούσαμε να ερανισθούμε τρία κυρίως στοιχεία ως προς την οριοθέτηση του αντικειμένου της σπουδής του μεταγενέστερου ελληνισμού. Τα στοιχεία αυτά είναι πρώτον ο ακριβής ορισμός του αντικειμένου αυτού του κλάδου των ελληνικών σπουδών· δεύτερον οι μεθοδολογικές απαιτήσεις που συνδέει με το αντικείμενο· και τρίτον η ένταξη της μελέτης του νέου ελληνισμού σε ένα ευρύτερο φάσμα ιστορικών σπουδών. Για τη συναγωγή των σχετικών απόψεων του Γενναδίου τα τεκμήρια εντοπίζονται στα κείμενα του ιδίου και στη λογική των συλλογών της βιβλιοθήκης του.

Βάσει αυτών των διαπιστώσεων και των σχετικών τεκμηρίων αναπτύχθηκε το θέμα της διάλεξης κατά την πέμπτη ημέρα μνήμης Ιωάννου Γενναδίου στην αίθουσα της φερώνυμης βιβλιοθήκης στις 14 Μαρτίου 2001.

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

Συμπόσιο
Poétiques Méditerranéennes
Centre d'Études et de Recherches comparatistes
Groupe de Recherches sur la Méditerranée (AILC)
(Παρίσι, Université de la Sorbonne Nouvelle, 23-24 Φεβρουαρίου 2001)

Το "Κέντρο Συγκριτολογικών Μελετών και Ερευνών", που εδρεύει στο Πανεπιστήμιο της Sorbonne Nouvelle, φιλοξένησε την δεύτερη Συνάντηση της "Ερευνητικής Ομάδας για την Μεσόγειο", η οποία τελεί υπό την αιγίδα της "Διεθνούς Εταιρείας Συγκριτικής Φιλολογίας" (AILC/ICLA), με πρόεδρο τον Jean Bessière. Η πρώτη Συνάντηση πραγματοποιήθηκε στους Δελφούς (1998) με την επιστημονική ευθύνη του καθηγητή Ζ.Ι. Σιαφλέκη (Βλ. *Ενημερωτικό Δελτίο*, τχ. 24, Δεκ. 1999, σ. 63-64).

Η σεμιναριακή αυτή Συνάντηση Εργασίας κάλυψε ένα ευρύτατο θεματικό φάσμα. Οι μετέχοντες ανέλυσαν λογοτεχνικά θέματα και είδη που εγγράφονται στους νεώτερους χρόνους και έδειξαν μεγάλη ευαισθησία προκειμένου να περιλάβουν στην προβληματική τους την πολιτισμική διαχρονικότητα του μεσογειακού χώρου και την πολυπρόσωπη σφραγίδα αρχαίων πολιτισμών, όπως ο ελληνικός. Δεν έλειψαν, όπως ήταν επόμενο και συγκριτικές αναγνώσεις ποιητικών έργων που εκπροσωπούν μείζονες εθνικές παραδόσεις ή εντάσσονται σε κοινά ποιητικά/αισθητικά συμφραζόμενα. Ακολουθούν τα κυριότερα θέματα που αναπτύχθηκαν. Πρώτη συνεδρία: Christine Baron (Sorbonne Nouvelle): "Les parodies de l'épopée à partir du Roland Furieux de l'Arioste", Erica Durante (Sorbonne Nouvelle), "Dante et quelques poétiques méditerranéennes", Maria-Teresa Giaveri (Istituto Orientale, Νάπολη),

"Poétiques méditerranéennes: Valéry, Ungaretti, Kavafis", Philippe Daros (Παν/μιο Νίκαιας), "L'inspiration méditerranéenne d'Italo Calvino". Δεύτερη συνεδρία: Monserrat Cots (Παν/μιο Βαρκελώνης), "Les surréalistes catalans et la Méditerranée", Massimo Scotti (Istituto Orientale, Νάπολη), "Du mythe de Pygmalion au gothique méditerranéen". Τρίτη συνεδρία: Ahmed Etman (Παν/μιο Καΐρου), "Greek Mythology in Modern and Contemporary Arab Poetry", Samuel Moreh (Παν/μιο Ιερουσαλήμ), "The influence of European Poetics on Arabic Poetics: Past and Present", Bernard Franco (Paris-Sorbonne, Paris IV), "Des Troubadours à Calderon. Modèles poétiques et culturels pour l'Allemagne romantique", Kamel Gaha (Παν/μιο Τύνιδας), "Gestation et mutations de l'espace fictionnel dans la littérature maghrébine d'expression française", Abdallah Ouali Alami (Sorbonne Nouvelle), "La Colline oubliée de M. Mammeri, ou la poétique de l'ellipse". Τέταρτη συνεδρία: Z.I.Siaflékis (Παν/μιο Θεσσαλονίκης), "Oralité et écriture: deux composantes de la poétique du mythe littéraire en Méditerranée", Anna Tabaki (Παν/μιο Αθηνών-ΚΝΕ/ΕΙΕ), "Pour une poétique de l'espace grec: histoire et fiction de la Renaissance aux Lumières", Biagio d'Angelo (Leuven), "Vers Byzance et autres lieux: le pèlerinage laïc de Ivan Bounine à travers la Méditerranée" και Jean Bessière (Sorbonne Nouvelle), "Pour une poétique de la pierre - littératures méditerrannéennes et archéologie". Ακολούθησαν τα συμπεράσματα των εργασιών από τον Jean Bessière.

Οι εισηγήσεις και οι διεξοδικές συζητήσεις μεταξύ των μετεχόντων φώτισαν σε ικανοποιητικό βαθμό το κεντρικό θέμα "Μεσογειακές ποιητικές" και συνεισέφεραν στον εμπλουτισμό της προβληματικής καθώς και στην πρόκληση νέων ερεθισμάτων, συμβαδίζοντας και εναρμονιζόμενες με τους αρχικούς στόχους του μικρού αλλά μεστού αυτού Συμποσίου, στόχους που είχαν τεθεί ως εξής: α) υπόμνηση και επεξεργασία του ιστορικού πλαισίου και των βασικών χαρακτηριστικών της μεσογειακής ποιητικής, β) μελέτη και σύγκριση των συστατικών στοιχείων της και κατάδειξη της εσωτερικής σχέσης που διέπει τις επιμέρους παραδόσεις, γ) θεώρηση των λογοτεχνικών ειδών που προέρχονται από τις μεσογειακές παραδόσεις ως αντικείμενα της/των ποιητικής/ών και δ) ανάδειξη των νεωτερικών στοιχείων που αναπτύχθηκαν από την Αναγέννηση, σε σχέση με τις αρχαίες και μεσαιωνικές ποιητικές.

Η επόμενη (τρίτη κατά σειρά) συνάντηση της Ερευνητικής Ομάδας θα διεξαχθεί στην Ιταλία. Οι ανακοινώσεις πρόκειται να δημοσιευθούν σε ειδικό τόμο. Στην Ερευνητική Ομάδα της AILC/ICLA μετέχουν από πλευράς ΚΝΕ, από την ίδρυσή της (Leiden, 1997), η Ράνια Πολυκανδριώτη και η υπογράφουσα.

Άννα Ταμπάκη

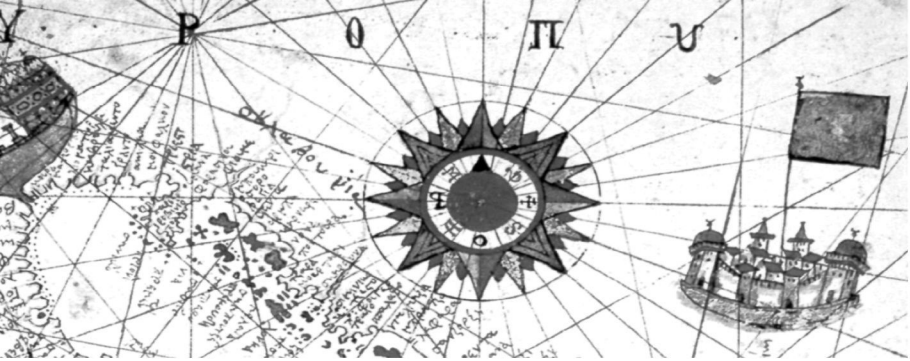

Διεθνές Συμπόσιο
Interfaces. Villes frontières
(Παρίσι, Université Paris X - Nanterre, 22-24 Μαρτίου 2001)

Πρώτη συνάντηση ενός ερευνητικού δικτύου που διαμορφώθηκε με την επιστημονική ευθύνη της Ρωξάνης Δ. Αργυροπούλου (ΚΝΕ/ΕΙΕ) του Peter-Eckhard Knabe (Παν/μιο Greifswald, Γερμανία) και του Gérard Laudin (Παν/μιο Paris X- Nanterre).

Στόχος του είναι η μελέτη και αποτύπωση των πολιτισμικών εκδοχών ευρωπαϊκών πόλεων, των οποίων η γεωγραφική θέση τις φέρνει σε επαφή με διαφορετικές πολιτισμικές ζώνες, καθώς βρίσκονται μεταξύ της Ευρώπης και εξωευρωπαϊκών πολιτισμών με τους οποίους γειτνιάζουν ή συνορεύουν (όπως συμβαίνει λ.χ. στην λεκάνη της Μεσογείου), για την χρονική περίοδο που εκτείνεται από τον 15ο ώς τις αρχές του 19ου αιώνα. Σ'αυτήν την προβληματική εντάσσονται πόλεις που, καθώς αποτέλεσαν πανεπιστημιακά κέντρα στο πλαίσιο της "πρώιμης Αναγέννησης", εισήγαγαν ουσιώδεις πολιτισμικές τομές, ενώ η πτώση της Κωνσταντινούπολης στους Οθωμανούς επέφερε, όπως είναι γνωστό, πύκνωση των πολιτισμικών ανταλλαγών/μεταφορών (transferts culturels). Το terminus ad quem προσδιορίζεται κάπως πιο δύσκολα, καθώς πρόθεση της έρευνας είναι να συμπεριλάβει τις οσμώσεις που προκάλεσε η Γαλλική Επανάσταση στις ποικίλες πολιτισμικές ζώνες που έφθασε ο απόηχός της, να μελετήσει εκ παραλλήλου την πορεία απομάκρυνσης της τουρκικής κυριαρχίας από τον χώρο της Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης και να αποτυπώσει τις λειτουργικές μεταμορφώσεις των πόλεων της Δυτικής Ευρώπης στην περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης.

Κατ'αυτόν τον τρόπο, καθώς η έμφαση δίνεται στις πολιτισμικές ανταλλαγές, συμπεριλαμβάνονται ως περιπτώσεις προς μελέτη πόλεις όπως η Βενετία (εκδοτικό κέντρο ελληνικών εκδόσεων ήδη από τον 15ο αιώνα), η Κέρκυρα για τον δισυπόστατο ελληνο-ιταλικό χαρακτήρα της, η Ανδαλουσία, το Βυζάντιο και το Φανάρι, η Βιέννη (σύνορο ανάμεσα στην Ιταλία και στο υπόλοιπο της Αγίας Αυτοκρατορίας) ενώ ταυτοχρόνως αναδεικνύονται κέντρα λιγότερο γνωστά, όπως το Greifswald (σουηδική πόλη από τον 17ο αιώνα, προσανατολισμένη προς την Σουηδία και τις μελλοντικές βαλτικές χώρες). Πρόθεση είναι ακόμη να αναδειχθούν τα ιδιότυπα στοιχεία πόλεων που διαδραμάτισαν την ενδιάμεση αυτή πολιτισμική λειτουργία για πιο περιορισμένες χρονικά περιόδους, όπως το Göttingen που διέθετε το πιο "αγγλικό" ανάμεσα στα γερμανικά πανεπιστήμια από το 1735 ώς το τέλος του 18ου αι., η Αγία Πετρούπολη, τόπος διαμονής και εφαλ-

τήριο Γερμανών που διοργάνωσαν εξερευνητικές αποστολές στην Σιβηρία κατά τον 18ο αιώνα, το "γαλλικό Βερολίνο" του Φρειδερίκου Β', η Κοπεγχάγη γύρω στο 1760-1770, το Στρασβούργο του νεαρού Gœthe (δίπολο γαλλο-γερμανικό γύρω στα 1770-75), η Ολλανδία τών άγγλων πολιτικών στοχαστών γύρω στα 1700, η Λυών του 16ου αιώνα, κ.ά.

Οι μείζονες θεματικές ενότητες του πρώτου Διεθνούς Συμποσίου που διοργάνωσε το δίκτυο Interfaces/Villes frontières, συγκροτήθηκαν με βάση μεγάλες γεωγραφικές ενότητες: Europe du Sud-Est et Méditerranée, Espace allemand et Europe centrale, France du Nord, "provinces belgiques" et Provinces-Unies.

Το γενικό περίγραμμα σκιαγράφησε ο Gérard Laudin στην εναρκτήρια εισήγησή του με θέμα, "Villes et frontières. Présentation de la thématique". Ακολούθησε η πρώτη ενότητα ανακοινώσεων ("Europe du Sud-Est et Méditerranée") που ήταν και η πολυπληθέστερη. Μετείχαν οι Raia Zaimova (Ακαδημία Επιστημών, Σόφια), "L'espace culturel de Constantinople d'après les témoignages des ambassadeurs de France (XVIIe-XVIIIe siècles)", Margarita Harbova (Παν/μιο Σόφιας), "L'espace culturel de la ville balkanique entre l'Orient et l'Europe (d'après l'exemple de la ville de Plovdiv)", Gabrijela Vidan (Παν/μιο Ζάγκρεμπ), "Les frontières ouvertes de Dubrovnik, du XVIIe au début du XIXe siècle", Roxane Argyropoulos (ΕΙΕ, Αθήνα), "La communauté grecque de Smyrne au temps des Lumières", Anna Tabaki (Παν/μιο Αθηνών, ΕΙΕ), "Au carrefour des civilisations: Phanar et Phanariotes", Vassiliki Papoulia (Παν/μιο Θεσσαλονίκης), "Venise, ville-État aux confins de deux mondes", Catherine Gaignard (Παν/μιο Paris X-Nanterre), "Grenade, ville frontière à l'aube des Temps Modernes", Annarita Angelini (Παν/μιο Bologna), "Bologne au XVIe siècle à la frontière de l'État pontifical", Maurice Actis-Grosso (Παν/μιο Paris X-Nanterre), "Milan et l'illuminismo milanese". Στην δεύτερη ενότητα ("Espace allemand et Europe centrale") παρουσιάστηκαν οι εξής ανακοινώσεις: Wlodzimierz Stepinski (Stettin), "Die Stadt Szczecin / Stettin als Kleinod de Grossmachtpolitik Schwedens und Preussens im 17. und 18. Jahrhundert", Bruno Lieser (Παν/μιο Rouen), "Eutin au XVIIIe siècle", Gabriela Valera (Παν/μιο Τεργέστης), "Le unità spazio-temporali della storia: lo 'Standort' degli storici di Gottinga e le sua peculiarità", Ingrid Ernst (Παν/μιο Paris X-Nanterre), "La centralité des migrants. Le rôle de la Friedrichstadt pour le rayonnement berlinois autour de 1800"· Camille Jenn (Παρίσι), "Aspects de la vie culturelle à Berlin entre 1800 et 1807: la "présence française" dans les salons littéraires", Maria Stassinopoulou (Παν/μιο Βιέννης), "Vienne et Budapest et la diaspora balkanique vers 1800: un essai de comparaison". Στην τρίτη και τελευταία ενότητα ("France du Nord, "provinces belgiques" et Provinces-Unies"), λόγω της απρόβλεπτης απουσίας τριών ομιλητών, ακούστηκε μόνον η ανακοίνωση της Jacqueline Ferreras (Παν/μιο Paris X-Nanterre), "Anvers à l'époque de Philippe II". Το Συμπόσιο ολοκληρώθηκε με τα συμπεράσματα των εργασιών. Κατατέθηκε επίσης ένας ενδιαφέρων προβληματισμός ως προς τον ακριβή προσδιορισμό της θεματικής ώστε να καλυφθεί, στο πλαίσιο της κινητικότητας των αγαθών, η πολυσημία της υποδοχής και οι ορίζοντες ετερότητας, όπως επίσης και να απαντηθούν, με ουσιαστικό τρόπο, ερωτήματα που αφορούν στο κρίσιμο εννοιολογικό πεδίο. Ανακοινώθηκε τέλος ένας

προγραμματισμός συναντήσεων· προβλέπονται τρία διαδοχικά Εργαστήρια (workshops/ateliers de travail) που θα διεξαχθούν σε τρεις ενδεικτικές ευρωπαϊκές πόλεις.

Άννα Ταμπάκη

Συνέδριο
Ιουδαϊκή Διασπορά - Ελληνική Διασπορά
(Πανεπιστήμιο Χάιφα, 26-31 Μαρτίου 2001)

Στις 26-31 Μαρτίου 2001 πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο της Haifa, στο Ισραήλ, συνέδριο με θέμα "Ιουδαϊκή Διασπορά – Ελληνική Διασπορά". Το συνέδριο αυτό – που έγινε πραγματικότητα χάρις στην οικονομική συμβολή του "Κοινωφελούς Ιδρύματος Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης" - είχε ως στόχο του την συγκριτική προσέγγιση του διαχρονικού φαινομένου της διασποράς των Εβραίων και των Ελλήνων, δύο από τους χαρακτηριστικότερα διασπορικούς λαούς της Ιστορίας. Με τη σειρά της, η επιστημονική και ανθρώπινη επαφή μελετητών από τις δύο χώρες είχε ως στόχο την ενίσχυση των δεσμών του ελληνικού επιστημονικού χώρου με το Πανεπιστήμιο της Haifa, στο οποίο από διετίας λειτουργεί Τμήμα Νεοελληνικής Ιστορίας και Γλώσσας.

Στο συνέδριο παρουσιάστηκαν 25 εργασίες από 11 Έλληνες και 14 Ισραηλινούς ιστορικούς. Κατά την εναρκτήρια ημέρα οι δύο επιστημονικές υπεύθυνες του συνεδρίου κ. Minna Rozen του Πανεπιστημίου της Haifa και η κ. Μ. Ευθυμίου από το Πανεπιστήμιο Αθηνών ανέδειξαν στις ομιλίες τους τις ομοιότητες και διαφορές της ιστορίας και της νοοτροπίας των δύο λαών. Κατά την ίδια ημέρα ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης ανέπτυξε τους προβληματισμούς του σχετικά με την αποκρυστάλλωση της ιδέας της διασποράς στην ελληνική σκέψη του 18ου αιώνα και το ρόλο της στη διαμόρφωση της ταυτότητας των κοινοτήτων της ελληνικής διασποράς κατά τον 18ο και πρώιμο 19ο αιώνες.

Στις επόμενες συνεδρίες η Λουίζα Λουκοπούλου αναφέρθηκε στις αιτίες και τα χαρακτηριστικά της αρχαίας ελληνικής διασποράς, όρος που, ωστόσο, όπως διευκρίνισε, δεν απαντούσε, στο λεξιλόγιο των αρχαίων Ελλήνων, ο Παναγιώτης Δουκέλης στην εμπειρία της ελληνικής Διασποράς στην Magna Grecia, η Αναστασία Παπαδία-Λάλα στις ποικίλες μορφές που η μετανάστευση των Ελλήνων πήρε από τον 15ο-17ο αι., η Όλγα Κατσιαρδή-Hering στη σημασία των ποτάμιων οδών για την ελληνική διασπορά της Κεντρικής και ΒΑ Ευρώπης τον 18ο και 19ο αι., ο Χάρης Εξερτζόγλου στις κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές των ελληνικών κοινοτήτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας τον 19ο αιώνα, ο Βασίλης Καρδάσης στα χαρακτηριστικά της ελληνικής διασποράς στη Ν. Ρωσία τον 18ο και 19ο αιώνα, η Χρύσα Μαλτέζου στις ταυτότητες των Ελλήνων της Βενετίας του 15ου και 16ου αιώνα, η Βασ. Σειρηνίδου στις ταυτότητες των ελλήνων της Βιέννης τον 18ο και 19ο αιώνα, ο Παρασκευάς Κονόρτας στον ανταγωνισμό Κωνσταντινούπολης και Αθήνας ως κέντρων του Ελληνισμού τον 19ο αιώνα και ο Σωτήρης Ρούσσος

στις επιδράσεις που αραβικός εθνικισμός και ο σιωνισμός έφεραν στους προσανατολισμούς και στις συμπεριφορές των ορθόδοξων εκκλησιών της Μέσης Ανατολής κατά τον 19ο και τον 20ό αιώνα.

Από τους Ισραηλινούς συνέδρους ο Bustenay Oded αναφέρθηκε στις βιβλικές προσεγγίσεις της διασποράς, η οποία διαχρονικά έχει βιωθεί από τους Εβραίους ως τιμωρία του Θεού προς το λαό του, ο Uriel Rappaport στις ελληνιστικές κοινότητες του Ισραήλ σε σύγκριση με τις εβραϊκές κοινότητες στον ελληνιστικό και ρωμαϊκό κόσμο, ο Nadav Kashtan στις σχέσεις των Εβραίων της ελληνιστικής και της ρωμαϊκής περιόδου με τη θάλασσα, ο Aryeh Kasher στην κοινοτική ζωή των Εβραίων της ελληνορωμαϊκής Αλεξάνδρειας, η Ruth Lamdan στην επικοινωνία Παλαιστίνης και Εβραίων της διασποράς κατά τους ελληνιστικούς χρόνους, ο Adam Teller στην εβραϊκή διασπορά της Πολωνίας και της Λιθουανίας κατά τους 17ο και 18ο αιώνες, η Julia Kriborotchko στην ελληνικότητα των ρωμανιωτών εβραίων, ο Samuel Refael στην αναζήτηση της πατρίδας στην ποίηση των ελλήνων Εβραίων, ο Zohar Segev στη δράση των αμερικανών σιωνιστών στη δεκαετία του 1940, η Rachel Rojanski στη χρήση της γλώσσας yiddish από τους Εβραίους των ΗΠΑ και του Ισραήλ στη δεκαετία του 1950, ο Efraim Zadoff στις επαφές του Ισραήλ με τις οικογένειες των διωκομένων εβραίων της Αργεντινής κατά τη δικτατορία του 1976-1983, η Dina Porat στον τρόπο που η διασπορά / εξορία παρουσιάζεται στο Μουσείο της Διασποράς του Tel Aviv, η Yfaat Weiss στον ισραηλινό "νόμο της επιστροφής" του 1950 και, τέλος, ο Daniel Gutwein, με τη λαμπρή καταληκτήρια ομιλία του, στη ρευστή στάση της σύγχρονης ισραηλινής κοινωνίας σε σχέση με την ισραηλινή διασπορά.

Το συνέδριο ανέπτυξε πλούσιο προβληματισμό και συζήτηση, τιμήθηκε με την παρουσία του έλληνα πρεσβευτή στο Ισραήλ, του ισραηλινού πρεσβευτή στην Ελλάδα και των εκπροσώπων του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων και γνώρισε προβολή από τα ΜΜΕ του Ισραήλ. Στον υψηλής ποιότητος και σημαντικής ακροαματικότητος τηλεοπτικό σταθμό του Πανεπιστημίου της Haifa προβλήθηκε συζήτηση μεταξύ του Daniel Gutwein και του Πασχάλη Κιτρομηλίδη με θέμα την ελληνική διασπορά καθώς και μία συνέντευξη των Χ. Εξερτζόγλου, Π. Κονόρτα και Μ. Ευθυμίου με συνεργάτες του ίδιου σταθμού, για το ίδιο θέμα.

Μαρία Ευθυμίου

Ελληνο-Γαλλικό Συμπόσιο
Ο Ναπολέων Βοναπάρτης και η Ελλάδα
(Αθήνα, ΕΙΕ, 23-24 Απριλίου 2001)

Η Εταιρεία Οικονομικής και Κοινωνικής Ιστορίας της Ελλάδας, υπό την προεδρία της καθηγήτριας κυρίας Ελένης Αντωνιάδου-Μπιμπίκου, οργάνωσε στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, στις 23 και 24 Απριλίου 2001, ένα ελληνογαλλικό Συμπόσιο αφιερωμένο στην προσωπικότητα του Ναπολέοντα Βοναπάρτη και την απήχηση του έργου του στην Ελλάδα. Οι ανακοινώσεις, οι οποίες ακούστηκαν, περιστράφηκαν κυρίως γύρω από τρεις θεματικούς άξονες: πρώτα εξετάσθηκαν οι σχέσεις του Ναπολέοντα με τη Γαλλική Επανάσταση, ύστερα οι προσλήψεις και οι αντιδράσεις κατά του Ναπολέοντα στους κόλπους του Ελληνισμού και τέλος η εικόνα του Ναπολέοντα η οποία επεκράτησε τον 19ο αιώνα στο νεοελληνικό κράτος. Στην πρώτη συνεδρία μίλησαν ο Michel Vovelle με θέμα "Utopie et Révolution", ο Claude Mazauric με αντικείμενο "Vigueur des traditions historiographiques et nouvelles tendances concernant la Révolution Française", ο Antoine Casanova γιά την φιλοσοφία του Ναπολέοντα, ο Γιώργος Λεοντσίνης γιά την πρόσληψη των γαλλικών επαναστατικών ιδεών στα Κύθηρα και ο Χάρης Μελετιάδης για την αντιναπολεόντειο πολιτική του Καποδίστρια.

Όσον αφορά στις σχέσεις του Ναπολέοντα με τον Ελληνισμό αναφέρθηκε ο Jacques-Olivier Boudon στην ανακοίνωσή του με θέμα "Napoléon et l'hellénisme", η Αθανασία Γλυκοφρύδη Λεοντσίνη, στον αντι-διαφωτισμό και την κριτική της αθεΐας στην καμπή του 18ου αι. στην Ελλάδα, και στο τελευταίο τμήμα του Συμποσίου με κύριο θέμα τις απηχήσεις του Ναπολέοντα στο νεοελληνικό κράτος ακούστηκαν οι ανακοινώσεις του Βάσια Τσοκόπουλου για τον Ναπολέοντα ως πρότυπο και ως "μέγα άνδρα της ιστορίας" καθώς και της Ήβης Μαυρομούστακου γιά την εικόνα του Ναπολέοντα στις Εθνοσυνελεύσεις του 1784 και του 1864. Εκτός από τις παρεμβάσεις και τις συζητήσεις οι οποίες εμπλούτισαν το πρόγραμμα του Συμποσίου, ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσε η αποπασματική προβολή του κινηματογραφικού αριστουργήματος του Abel Gance "Napoléon".

Ρωξάνη Αργυροπούλου

Σεμινάριο

Οι αναβαθμοί της πολιτικής σκέψης στη μεταβυζαντινή κοινωνία

(École des Hautes Études en Sciences Sociales, Παρίσι, Μάιος 2001)

Το τακτικό σεμινάριο "Histoire et sociologie du monde byzantin, néo-hellénique et balkanique" της École des Hautes Études en Sciences Sociales κατά το έτος 2000-2001 είχε ως ειδικότερο θέμα τη "Μεταβίβαση της παιδείας στο βυζαντινό, νεοελληνικό καί βαλκανικό κόσμο". Υπεύθυνος του σεμιναρίου είναι ο Διευθυντής Σπουδών Paolo Odorico. Το πρόγραμμα περιέλαβε κατά το μήνα Μάιο 2001 ένα κύκλο τεσσάρων μαθημάτων με θέμα: "Οι αναβαθμοί της πολιτικής σκέψης στη μεταβυζαντινή κοινωνία".

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου έγινε μια προσπάθεια να σκιαγραφηθούν οι κατευθύνσεις των πολιτικών ιδεών στην Ορθόδοξη κοινωνία της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, από την άλωση της Κωνσταντινούπολης έως την εποχή της Γαλλικής Επανάστασης. Το ευρύ και σύνθετο αυτό ζήτημα διδάχθηκε σε τέσσερις συναντήσεις με τα παρακάτω επί μέρους θέματα:

1. Αναζητώντας τη χαμένη "συνοχή"·
2. Η κληρονομιά του ουμανισμού·
3. Νεο-αριστοτελισμός και χριστιανική μοναρχία·
4. Η αναταραχή των Φώτων.

Κατά τη γενική αυτή επισκόπηση της μεταβυζαντινής πολιτικής σκέψης, υπογραμμίστηκε η προσπάθεια της Ορθόδοξης Εκκλησίας, και ειδικότερα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, να επεξεργαστεί ένα τύπο "νομιμοποιητικής" πολιτικής σκέψης που θα επέτρεπε στην Ορθόδοξη κοινωνία να προσαρμοστεί στα πολιτικά δεδομένα της οθωμανικής κυριαρχίας και να εξασφαλίσει έτσι την επιβίωση της ίδιας και του Χριστιανικού λαού υπό την αλλόθρησκη πολιτεία. Απέναντι σε αυτήν την τάση ιδεολογικής προσαρμογής στα δεδομένα της κατάκτησης αντιτάχθηκε η πολιτική σκέψη του ουμανισμού στους κύκλους της διασποράς των Ελλήνων λογίων στη Δύση, πού είχαν διατηρήσει, ανανεώσει και εμβαθύνει τη σχέση της διανόησης με την κλασική αρχαιότητα. Σε αυτούς τους κύκλους απαντάται η έκφραση μιας συνείδησης νεοελληνικής ταυτότητας που ορίζεται από τη σχέση με τον κλασικό ελληνισμό.

Η μεταβυζαντινή πολιτική σκέψη αγγίζει ένα σημείο ωριμότητας και ισορροπίας τον δέκατο έβδομο αιώνα, στη διάρκεια του οποίου βρήκε φιλοσοφική θεμελίωση στον νεοαριστοτελισμό του Θεοφίλου Κορυδαλλέως. Η πολιτική όψη της ιδεολογικής αυτής αποκρυστάλλωσης είναι δυνατόν να εντοπιστεί σε πλήθος πηγών, ανάμεσα στις οποίες επιλέχθηκαν να μελετηθούν τα κείμενα του Σεβαστού Κυμινίτη και οι απόψεις του για το "κοινόν σύστημα των Ορθοδόξων".

Το τέλος της μεταβυζαντινής πολιτικής σκέψης συντελείται με τον αντίκτυπο που είχε η σκέψη του Διαφωτισμού στην παιδεία και τον πολιτισμό της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η ιδεολογική αυτή αλλαγή, μελετήθηκε μέσα από τα κείμενα του Ρήγα Βελεστινλή. Είναι η στιγμή κατά την οποία η μεταβυζαντινή πολιτική σκέψη συγκρούεται με τη νεωτερικότητα: στον καθρέφτη του "κοινού συστήματος των Ορθοδόξων" αρχίζει να

αντικατοπτρίζεται το μωσαϊκό των εθνοτήτων και των εθνικών ομάδων που συνθέτουν τον πολιτισμικό πλουραλισμό των σύγχρονων Βαλκανίων.

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

History of Concepts Group Annual Conference
Rhetoric and Conceptual Change
(Tampere, 28-30 Ιουνίου 2001)

Πρόκειται για την τέταρτη συνάντηση του διεθνούς διεπιστημονικού δικτύου για την έρευνα της ιστορίας των εννοιών (Begriffsgeschichte / History of Concepts). Το δίκτυο συγκροτήθηκε το 1998 με την πρωτοβουλία των καθηγητών Melvin Richter (Νέα Υόρκη) και Kari Palonen (Jyväskylä). Στο πλαίσιό του λειτούργησε και το Atelier de recherche sur l'histoire du concept *assimilation* (Laboratoire de Sciences Sociales, ENS-EHESS, coordinateur Gérard Noiriel), με τη συμμετοχή ιστορικών, γλωσσολόγων, φιλοσόφων, κοινωνιολόγων, ανθρωπολόγων. Στην πρώτη συνάντηση, που πραγματοποιήθηκε στο Φινλανδικό Ινστιτούτο του Λονδίνου (Ιούνιος 1998) με θέμα *Conceptual Changes in European Political Cultures* και με την παρουσία των "μεντόρων" του πεδίου Reinhart Koselleck και Quentin Skinner, παρουσιάστηκαν τα επιμέρους εθνικά ερευνητικά προγράμματα, συζητήθηκαν μεθοδολογικά ζητήματα και ανιχνεύθηκαν δυνατοί τρόποι επικοινωνίας ανάμεσα στις διαφορετικές σχολές. Οι επόμενες συναντήσεις έγιναν στο Παρίσι, Équipe "Pratiques du langage au 18e siècle", UMR "Analyses de corpus linguistiques", CNRS-ENS de Fontenay/Saint Cloud (Οκτώβριος 1999), με θέμα *Les concepts socio-politiques, usages et controverses*, και στο Ινστιτούτο Πολιτικής Επιστήμης της Κοπεγχάγης (Οκτώβριος 2000) με θέμα *Concepts of Democracy*.

Η φετινή διοργάνωση έγινε στη Φινλανδία με πρωτοβουλία του Matti Hyvärinen και με επιστημονική ευθύνη των Kari Palonen, Melvin Richter, Pim den Boer (Άμστερνταμ), Raymonde Monnier (Παρίσι), Björn Wittrock (Ουψάλα), Uffe Jakobsen (Κοπεγχάγη), Tuija Pulkkinen (Ελσίνκι), Patricia Springborg (Βερολίνο). Συμμετείχαν 70 σύνεδροι από τη βορειοδυτική και κεντρική Ευρώπη, τη Ρωσία και την Αμερική. Όπως δηλώνεται στον τίτλο *Rhetoric and Conceptual Change*, η συνάντηση έθεσε ως στόχο την αξιοποίηση του συνδυασμού δύο διανοητικών πεδίων, της ρητορικής και της ιστορίας των εννοιών. Με κοινό ορίζοντα το ενδιαφέρον για τους λόγους ή τα γραπτά των "ομιλούντων υποκειμένων" και τις λέξεις ως κλειδιά ανάλυσης, αλλά με μεθοδολογικές διαφορές ανάμεσα στην "πραγματική" (pragmatic) και τη "σημασιολογική" (semantic) προσέγγιση της γλώσσας, στη μικρή ή τη μεγάλη, αντίστοιχα, διάρκεια, και στην ανίχνευση ενδεχομένων σκοπιμοτήτων στον λόγο, τα δύο πεδία θεωρούνται σήμερα συμπληρωματικά. Η ιστορική σημασιολογία, προσβλέποντας στη διαχρονική κοινωνιογλωσσολογική θεώρηση κεντρικών εννοιών, αφήνει έξω από την οπτική της σημαντικές αποχρώσεις του λόγου, τις οποίες αναδεικνύει η ρητορική με

την επιμονή της στον παραστατικό (figurative) χαρακτήρα της γλώσσας.

Το ευρύ φάσμα θεμάτων και προσεγγίσεων περιέλαβε εστιάσεις σε μια έννοια ή πολιτισμική παράδοση, διάχυση και χρήσεις σε λαϊκά κείμενα, διαγλωσσικές πολιτισμικές μεταφορές και συγκρίσεις, διαχρονικές μελέτες εδραζόμενες σε ευρύτατες κειμενικές ενότητες με συνολική ερμηνευτική προοπτική ή συγχρονικές αναλύσεις περιεχομένου σε συγκεκριμένα corpora. Ενδεικτικοί τίτλοι:

Rhetoric, Political Thought and Conceptual Change. Raymonde Monnier, "Republicanism before the Republic", Jussi Kurunmäki, "The political rhetoric of the 1866 parliamentary reform in Swedish", *20th Century Political Concepts*. Kari Palonen, "Rehabilitating the Politician. Conceptual Changes through Rhetorical Redescription", Claire Sutherland, "Nationalist ideology from a rhetorical perspective", Ulrike Spree, "Information for the People? Since when and why is the concept of information so popular in public discourse?", *The Geographical Names as Political Concepts*. Jan Ifersen, "Is Europe a Concept? Reflections on the difference between idea, discourse, theme and concept", Yury Basajev, "Eurasia", Pekka Korhonen, "Asia", *Conceptual History and Civilisational Analysis*. Sherif Mardin, "The Concept of Turkishness vs. Ottomanness", Bo Strath, "Language and Social Transformation", *Classics of Political Thought*. Tony Burns, "The Tragedy of Slavery: Aristotle's Rhetoric and the History of the Concept of Natural Law", Keith Tribe, "Transformation and Translation: Max Weber in English", Merja Kylmäkoski, "Jean-Jacques Rousseau's Idea of la patrie", *The Concept of Woman*. Karen Hagemann, "Nation - State - Family: Gendering of the Enlightened Concept of a 'Society of Citizens'", Christine Fauré, "Une histoire des femmes à partir des actes de langage tels la doléance, la déclaration, la pétition", Elina Katainen, "The Concept of Woman in Finnish communist periodicals in the 1920s", Tuula Juvonen, "Swedish Disease or Conceptualizing Homosexuality in Post-War Finland", *Rhetoric in Conceptualising Politics in 18th Century Britain*. Willibald Steinmetz, "The rhetoric and logic of parliamentary debate in Britain, 18th-19th centuries", Tapani Turkka, "On the Formation of a Strange Doctrine: A Study of Locke's Second Treatise", *French Political Concepts - in France and Europe*. Freya Sierhuisj, "From humanitas to humanitae; a history of the concept of humanity in Early-Modern

France", Alexandra Sfini, "Rhétorique révolutionnaire et changement conceptuel en contexte grec à la fin du 18ème siècle: le transfert de la Constitution française", Serge Heiden - Jacques Guilhaumou, "Approche lexicométrique de la rhétorique de la langue dans l'Encyclopédie (France, 18ème siècle)", *Conceptual History in a Comparative Perspective*. Henrik Stenius - Pim den Boer, "Comparing the Concepts: Similarities and Contrasts. The example of 'Civilization'", Martin J. Burke, "Concept of Toleration and Religious Liberty in Ireland and the United States, 1770-1830".

Σε ένα ιδιαίτερα φιλικό κλίμα που καλλιεργήθηκε κατά τη διαμονή στο ειδυλλιακό Varala Sport Center δίπλα στη λίμνη με το διαρκές λυκόφως, οι σύνεδροι ανανέωσαν τη συνάντηση για το επόμενο έτος στο Άμστερνταμ.

Αλεξάνδρα Σφοίνη

Από τα Μεταβυζαντινά του Βυζαντινολογικού
(Παρίσι, 19 - 25 Αυγούστου 2001)

Κατά παράδοση στα Διεθνή Βυζαντινολογικά Συνέδρια φιλοξενούνται και ανακοινώσεις που αναφέρονται στην τύχη του βυζαντινού πολιτισμού στην μετά την πτώση της αυτοκρατορίας εποχή. Η παράδοση αυτή τηρήθηκε και στο πρόσφατο, το 20ό Διεθνές Συνέδριο Βυζαντινών Σπουδών, που συνήλθε στο Παρίσι στο διάστημα από 19 ώς 25 Αυγούστου. Μία από τις ανακοινώσεις που αναφέρονταν στα Μεταβυζαντινά ήταν εκείνη που επιγραφόταν "Les regestes des actes du Patriarcat de Constantinople de 1454 à 1502" και στην οποία παρουσιάστηκαν τα πρώτα συμπεράσματα από τη συλλογή των Πράξεων του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως που εκδόθηκαν την πρώτη περίοδο μετά την Άλωση. Πρόκειται για τον πρώτο τόμο με τον οποίο εγκαινιάζεται η συνέχιση του μνημειώδους έργου του Γαλλικού βυζαντινολογικού Ινστιτούτου (Institut français d'études byzantines) για την μεταβυζαντινή περίοδο, συνέχιση που έχει αναλάβει το ερευνητικό πρόγραμμα "Θεσμοί και Ιδεολογία στη νεοελληνική κοινωνία, 15ος – 19ος αιώνας" που εκπονείται στο Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών (βλ. περισσότερα στοιχεία για το έργο στον "Πρώτο απολογισμό" του προγράμματος: *Θεσμοί και Ιδεολογία στη νεοελληνική κοινωνία, 15ος – 19ος αιώνας. Πρώτος απολογισμός ενός ερευνητικού προγράμματος*, Αθήνα 2000, σ. 21 κ.ε.· *Ενημερωτικό Δελτίο ΚΝΕ/ΕΙΕ*, αρ. 25, σ. 7).

Παρουσιάστηκε ως απλή "communication libre" για να ενημερώσει όσους βυζαντινολόγους ενδιαφέρονται για "το Βυζάντιο μετά το Βυζάντιο". Η τιμητική όμως αναφορά που έγινε για το έργο στην séance plénière του Συνεδρίου την αφιερωμένη στα "Instrumenta studiorum" της βυζαντινής επιστήμης αποτελεί, νομίζω, μια έκδηλη διεθνή αναγνώριση της σημασίας του ερευνητικού αυτού έργου που επιτελείται στους κόλπους του Ε.Ι.Ε.

Δημήτρης Γ. Αποστολόπουλος

Συμπόσιο για τον Διαφωτισμό (Βιέννη, 20 Σεπτεμβρίου 2001)

Η Αυστριακή Εταιρεία Μελέτης του 18ου αιώνα (Österreichische Gesellschaft zur Erforschung des 18. Jahrhunderts) οργάνωσε, την 20ή Σεπτεμβρίου 2001, Συμπόσιο με θέμα "Nouveaux courants de pensées: théorie et pratique au 18ème siècle". Το Συμπόσιο διοργανώθηκε με την ευκαιρία της Συνόδου της Εκτελεστικής Επιτροπής της Διεθνούς Εταιρείας Μελέτης του 18ου αιώνα (International Society for Eighteenth–Century Studies) στη Βιέννη. Έτσι στο Συμπόσιο έλαβαν μέρος όχι μόνο μέλη της Αυστριακής Εταιρείας αλλά και διακεκριμένα μέλη της Διεθνούς Εταιρείας, τα οποία συνέβαλαν στην επιτυχία του είτε παρουσιάζοντας μια ανακοίνωση, είτε συμμετέχοντας στις μακρές και ενδιαφέρουσες συζητήσεις.

Παρουσιάστηκαν δέκα ανακοινώσεις που πρόβαλαν διάφορες όψεις της θεματικής του Συμποσίου:

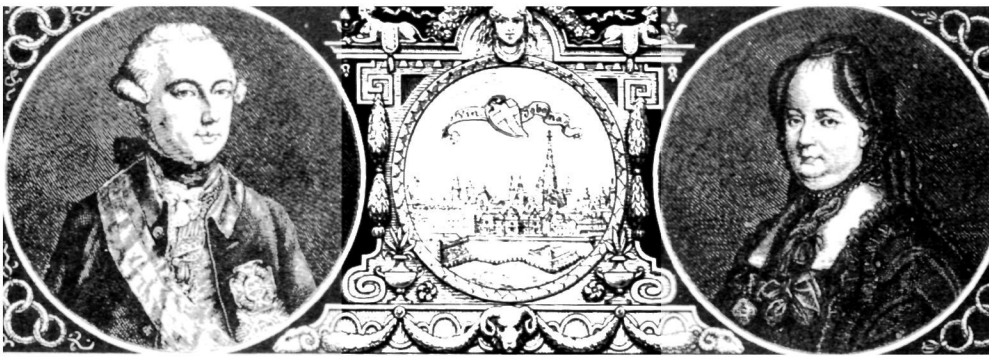

Harald Heppner, "La pénétration de l'idée du progrès dans la monarchie autrichienne au XVIIIe siècle", Yoichi Sumi, "Parler, improviser au siècle des Lumières", Ernestine van der Wall, "A New Reformation? The Impact of German Neology on the Dutch Enlightenment", Dimitris Apostolopoulos, "L'idée du droit naturel et l'aube des Lumières en Grèce ", Marie-Christine Skuncke, "L'assaut contre les privilèges en Suède à la fin de l 'Ère de la liberté–théorie et pratique", Christian Benedik, "The patronage of the arts by Prince Eugene of Savoy", Antonietta Terzoli, "Nouveau rôle de l'écrivain dans les dédicaces de Vittorio Alfieri", Conrad Brunstrom, "Samuel Johnson and the Nation State: the limits of identification", Nicolai Aretov, "Images of Modern Europe in Bulgarian Society", Zhang Zhilian, "New Social and Economic Thought in 18th Century in China".

Οι εργασίες του Συμποσίου έγιναν στην αίθουσα διαλέξεων του Υπουργείου Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού της Αυστρίας. Την επόμενη και μεθεπόμενη ημέρα, οι σύνεδροι είχαν την τύχη να ξεναγηθούν στους θησαυρούς της Εθνικής Βιβλιοθήκης

(Österreichische Nationalbibliothek) και να θαυμάσουν χειρόγραφα και έντυπα που φυλάσσονται εκεί, αλλά και να επισκεφτούν μνημεία και τόπους που διατηρούν έντονη την ανάμνηση από τον αιώνα των Φώτων.

Δημήτρης Γ. Αποστολόπουλος

Α' Διεθνές Συνέδριο Βαλκανικών Ιστορικών Σπουδών
Η Καβάλα και τα Βαλκάνια: Από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα
(Καβάλα, 20-23 Σεπτεμβρίου 2001)

Στο Συνέδριο συμμετείχαν 49 καθηγητές Πανεπιστημίου, ερευνητές, ιστορικοί, λαογράφοι, θεολόγοι, κοινωνιολόγοι, αρχιτέκτονες από την Ελλάδα, Αλβανία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, Τουρκία οι οποίοι παρουσίασαν 47 ανακοινώσεις.

Τα θέματα ήταν ποικίλα: ιστορία αρχαία, βυζαντινή, νεώτερη και σύγχρονη, λαογραφία, ιστορική δημογραφία, λογιοσύνη, καθημερινή ζωή, υπηρεσίες, μειονότητες, αρχιτεκτονική, ιατρική της Καβάλας καί της ευρύτερης περιοχής (της Θάσου π.χ.), σχέσεις της περιοχής με τις χώρες των Βαλκανίων, κ.λπ.

Ο υπογράφων παρουσίασε την ανακοίνωση με τίτλο "Ο Θάσιος τυπογράφος Δούκας μέσα από ρουμανικές πηγές".

Στο τέλος των εργασιών του Συνεδρίου έγινε ολοήμερη εκδρομή στη Θάσο, με ξενάγηση στους αρχαιολογικούς χώρους του νησιού.

Φλορίν Μαρινέσκου

Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς
(Ερμούπολη, 21-23 Σεπτεμβρίου 2001)

Το Βιομηχανικό Μουσείο της Ερμούπολης και το Μουσείο Σαπωνοποιίας στο Πλωμάρι της Λέσβου επέλεξαν την τυπογραφία και τη σαπωνοποιία ως δραστηριότητες που ανήκουν σε μια κοινή ευρωπαϊκή κληρονομιά. Για τις Ευρωπαϊκές Ημέρες διοργάνωσαν μικρά εκπαιδευτικά προγράμματα και ξεναγήσεις σε μαθητές των δημοτικών σχολείων.

Στην Ερμούπολη οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου τύπωσαν στο πιεστήριο που εκτίθεται στο μουσείο, τύπου Albion. Η μηχανή που ανήκει στη συλλογή του μουσείου και έχει συντηρηθεί ώστε να λειτουργεί, κατασκευάστηκε στο Λονδίνο το 1875. Στην εκδήλωση προσκλήθηκαν νέοι και παλιοί τυπογράφοι που μίλησαν για τις τεχνικές και την ιστορία της τυπογραφίας.

Στη Λέσβο, οι μαθητές του σχολείου με τη βοήθεια του Χημικού του σχολείου τους,

παρασκεύασαν σαπούνι με άρωμα πορτοκαλιού από γνήσιο ελαιόλαδο. Στη συνέχεια το έχυσαν σε ξύλινα κιβώτια, καλυμμένα με λαδόχαρτο και το άφησαν δυο μέρες να πήξει. Το σαπούνι κόπηκε την τρίτη μέρα σε εκδήλωση που έγινε, παρουσία του Υπουργού Αιγαίου, κ. Νίκου Σηφουνάκη. Στην εκδήλωση παρουσιάστηκε βίντεο με μαρτυρίες παλαιών σαπωνοποιών και μίλησε η ερευνήτρια του ΚΝΕ, Ευρυδίκη Σιφναίου, με θέμα "Οι εμπορικοί δρόμοι του σαπουνιού από τα μέσα του 19ου αι. ως σήμερα".

Ευρυδίκη Σιφναίου

Συνάντηση εργασίας
Ελληνικά Βυρσοδεψεία, 19ος – 20ός αιώνας
(Ιωάννινα, 5-7 Οκτωβρίου 2001)

Η ιστορία των προβιομηχανικών και βιομηχανικών μεταποιητικών τεχνικών και των αντίστοιχων επαγγελμάτων συγκεντρώνει τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον της επιστημονικής έρευνας μέσα από ποικίλες προσεγγίσεις, οπτικές και εμπειρίες που προέρχονται από διαφορετικούς επιστημονικούς και επαγγελματικούς χώρους.

Η παρουσίασή τους έχει απασχολήσει αρκετά συνέδρια, που συνήθως ορίζουν το αντικείμενό τους κατά είδος υλικού ή τεχνικής. Η θεματολογία τους επικεντρώνεται στην ιστορική τεκμηρίωση των προβιομηχανικών και βιομηχανικών τεχνικών, στον εντοπισμό και καταγραφή των ποικίλων καταλοίπων αυτών των δραστηριοτήτων, αλλά και στην αποτύπωση των κτιριακών τους εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού τους με τη διατύπωση προτάσεων για τη διάσωση και την επανάχρησή τους. Αξιοσημείωτη είναι επίσης, στο πλαίσιο των συνεδρίων αυτών, η διεπιστημονική προσέγγιση των θεμάτων και η ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα στους ειδικούς των επιστημών και στους ειδικούς των τεχνικών που συχνά συμμετέχουν και καταθέτουν την εμπειρία τους.

Σε αυτό το πλαίσιο διοργανώθηκε η πρώτη συνάντηση για τη βυρσοδεψία από τη Βάσω Ρόκου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Λαογραφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, υπό την αιγίδα του Τομέα Λαογραφίας του Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας του πανεπιστημίου, με γενικό θέμα "Ελληνικά Βυρσοδεψεία 19ος – 20ός αιώνας".

Κατά την εναρκτήρια συνεδρίαση μίλησαν ο Παναγιώτης Νούτσος με θέμα "Η οικονομική και κοινωνική ιστορία κατά το τέλος του 19ου αιώνα στην Ελλάδα. Θεωρητικά και μεθοδολογικά προβλήματα" και ο Αρίσταρχος Ιωαννίδης με θέμα "Γύρω από την ιστορία της βυρσοδεψίας. Τεχνικές και δύναμη εργασίας".

Η θεματολογία της συνάντησης ήταν οργανωμένη σε τρεις ενότητες: α) "Πραγματικότητες από τον ελληνικό χώρο", β) "Από την ιστορία του δέρματος" και γ) "Τα Γιάννινα ως μνήμη". Οι ανακοινώσεις των συμμετεχόντων στον πρώτο θεματικό κύκλο (Κορνηλία Ζαρκιά, Ευφροσύνη Ηγουμενίδου, Οσλέμ Μεντερές, Μαρία Τσαντού, Λένα Γουργιώτη και Κωνσταντίνα Κόνστα, Ευαγγελία Μπαφούνη και Νίκος Μέλιος, Δημήτρης Κροκίδης, Φωτεινή Λέκκα, Αντώνης Αντωνίου και Γιώργος Κωστελένος, Εύη Ολυμπίτου και Άγγελος Κο-

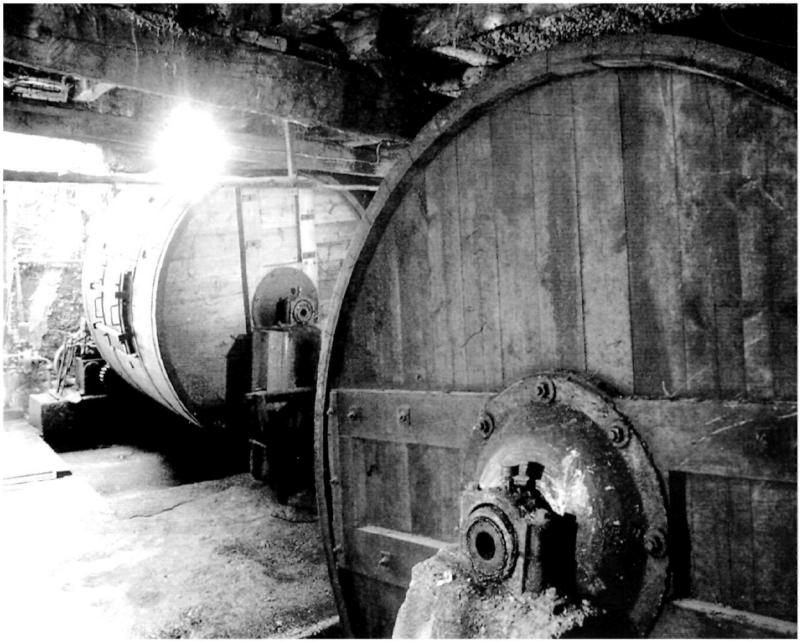

βότσος) επικεντρώθηκαν στην παρουσίαση διαφορετικών περιπτώσεων προβιομηχανικής, πρωτοβιομηχανικής και βιομηχανικής κατεργασίας των δερμάτων σε διάφορες περιοχές του ελληνικού χώρου. Η δεύτερη ενότητα ισορροπούσε ανάμεσα στην ιστορία και τις προοπτικές της βιομηχανικής βυρσοδεψίας και της γουνοποιίας με τις ανακοινώσεις του Αρίσταρχου Ιωαννίδη, του Δημοσθένη Παπακωνσταντίνου, του Γεράσιμου Στρατούλη, των Ευφροσύνης Ρούπα - Ευάγγελου Χεκίμογλου και της Όλγας Τραγανού-Δεληγιάννη. Οι ανακοινώσεις της τρίτης ημέρας (Ιφιγένεια Τριάντη, Βάσω Ρόκου, Γιώργος Παπαγεωργίου και Μάρθα Παπαδοπούλου) ήταν αφιερωμένες στη βυρσοδεψική δραστηριότητα που αναπτύχθηκε κατά τον 19ο και 20ό αιώνα στα Ιωάννινα.

Ο προβληματισμός των εισηγήσεων αφορούσε κατά κύριο λόγο την κατά τόπους ιστορική διαδρομή της επεξεργασίας των δερμάτων, τον εντοπισμό και παρουσίαση των χώρων εργασίας (εργαστηρίων – βιομηχανιών), την καταγραφή των τεχνικών με την ανάδειξη κάποιων τοπικών ιδιαιτεροτήτων, την παρουσίαση των κτιριακών εγκαταστάσεων που στέγασαν τα βυρσοδεψεία και τον εξοπλισμό τους.

Η συζήτηση που ακολούθησε επικεντρώθηκε σε ζητήματα ιστορίας και εξέλιξης των τεχνικών της βυρσοδεψίας, στα προβλήματα αλλά στις δυνατότητες εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον επαγγελματικό αυτό κλάδο. Η ανταλλαγή απόψεων και προβληματισμού ανάμεσα σε ιστορικούς, ανθρωπολόγους, λαογράφους, αρχιτέκτονες, αλλά και εξειδικευμένους επιστήμονες και έμπειρους τεχνίτες που εργάζονται στη βιομηχανία του δέρματος προσέφερε στη συνάντηση όχι μόνο θεματι-

κή ποικιλία αλλά κυρίως ένα ευρύ φάσμα προσεγγίσεων και οπτικών επί του ιδίου θέματος, οι οποίες είναι απαραίτητες ώστε να διαμορφωθεί μία ολοκληρωμένη του εικόνα. Στα πλαίσια της συνάντησης διοργανώθηκε έκθεση από τα ΓΑΚ Ιωαννίνων που περιελάμβανε αρχειακά τεκμήρια των βυρσοδεψικών εργαστηρίων και επιχειρήσεων των Ιωαννίνων, αλλά και ποικίλα τεκμήρια από την προσωπική συλλογή της Βάσως Ρόκου. Οι εισηγήσεις της συνάντησης πρόκειται να δημοσιευθούν σε ειδικό τόμο.

Ευδοκία Ολυμπίτου

XXth Scientific Instrument Symposium
Ιστορία των Επιστημονικών Οργάνων
(Στοκχόλμη, 14-19 Οκτωβρίου 2001)

Όπως κάθε χρόνο από το 1982, και φέτος η Scientific Instrument Commission της International Union of the History and Philosophy of Science διοργάνωσε το διεθνές Συμπόσιο για την "Ιστορία των Επιστημονικών Οργάνων". Τη διοργάνωση του 20ού αυτού Συμποσίου ανέλαβε η Ακαδημία Επιστημών της Σουηδίας, μέσω του Κέντρου Ιστορίας των Επιστημών. Τα τελευταία χρόνια, η ιστορία των επιστημών στη Σουηδία έχει γνωρίσει μεγάλη ανάπτυξη. Το αρχείο των βραβείων Νόμπελ της Ακαδημίας (η οποία ιδρύθηκε το 1739) έπαιξε σημαντικό ρόλο, βοήθησε όμως και η αγγλόγλωσση πολιτική της Σουηδίας: η διγλωσσία στην παιδεία οδήγησε τους ερευνητές να γράφουν κυρίως στα αγγλικά, ακόμα και στο χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών.

Στο Συμπόσιο, στο οποίο συμμετείχαν περί τους 100 ομιλητές (συμπεριλαμβανομένων και λίγων μεταπτυχιακών κυρίως, οι οποίοι παρουσίασαν την έρευνά τους με ένα πόστερ), αναπτύχθηκαν λίγο πολύ οι θεματικές ενότητες οι οποίες αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια: όργανα αστεροσκοπείων, κατασκευαστές οργάνων, μουσεία, κατάλογοι οργάνων, συντήρηση, κοινωνική σημασία των επιστημονικών οργάνων κ.λπ. Σημειωτέον ότι τα Συμπόσια αυτά επικεντρώνονται κυρίως στη μελέτη των ίδιων των οργάνων (κατασκευή, επιστημονική χρήση) και λιγότερο σε ευρύτερες προσεγγίσεις όπως οι αλληλεπιδράσεις με άλλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Τα Συμπόσια αυτά δίνουν την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να γνωρίσουν τον κόσμο των επιστημονικών οργάνων των διοργανώτριων χωρών. Η Σουηδία έχει πλούσια παράδοση σε αυτόν τον τομέα από τον 18ο αιώνα, όχι μόνο λόγω της ίδρυσης της Ακαδημίας Επιστημών και του Αστεροσκοπείου, αλλά και λόγω μιας πρακτικής παράδοσης στη χώρα, που μοιάζει με αυτή της Αγγλίας: εφευρέτες-κατασκευαστές δημιουργούν πρωτότυπα όργανα βασισμένοι περισσότερο στην πρακτική παρά στη θεωρία. Ο Αλφρέδος Νόμπελ εντάσσεται και αυτός σε μια τέτοια παράδοση, η οποία του κληρονομήθηκε από την ίδια του την οικογένεια. Επίσης, από τον 18ο αιώνα, η επιστημονική κοινότητα στη Σουηδία, ανέπτυξε τον κλάδο των οργάνων μέτρησης. Δυο ευρύτατα γνωστές μονάδες μέτρησης, οι βαθμοί Κελ-

σίου και το Άνγκστρομ είναι προϊόντα της παράδοσης αυτής.

Το επόμενο, 21ο Συμπόσιο, θα διοργανωθεί το 2002 από το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, στην Αθήνα (http://www.eie.gr/hasi).

Ευθύμιος Νικολαΐδης

Συνέδριο

Ο Τύπος στη Σάμο

Αναπαραστάσεις της Τοπικής Κοινωνίας, 19ος – 20ός αι.

(Σάμος, 9 -10 Νοεμβρίου 2001)

Το Συνέδριο διοργανώθηκε από την Ένωση Ιδιοκτητών Επαρχιακού Τύπου, τα Γ.Α.Κ.- Αρχεία Νομού Σάμου και τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σάμου, με τη χορηγία του Υπουργείου Αιγαίου, πλαισιώνοντας την επέτειο της ενσωμάτωσης της Σάμου στην Ελλάδα στις 12 Νοεμβρίου 1912, για την οποία ο τοπικός τύπος είχε διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο.

Προϊόν παιδείας και συνάμα βιομηχανικό, εμπορεύσιμο που υπόκειται στους νόμους της αγοράς ο Τύπος, με τη διπλή του φύση αποτελεί συνάρτηση και έκφραση της κοινωνικής, οικονομικής και πνευματικής ζωής μιας κοινωνίας. Έτσι για να υπάρξει Τύπος προϋποτίθεται ότι υπάρχει η αντίστοιχη οργανωμένη κοινωνία, αλλά και το αντίστροφο : για να λειτουργήσει μια οργανωμένη κοινωνία, χρειάζεται να υπάρχουν τα αναγκαία εργαλεία "μεσολάβησης", ανάμεσα στα οποία προέχει ο Τύπος. Η αλήθεια αυτή είναι πρόδηλη και στην περίπτωση της Σάμου, μιας ελληνικής περιοχής που παρέμεινε έξω από τα όρια του νέου ελληνικού κράτους και χρειάστηκε κάποιες δεκαετίες για να οργανωθεί διοικητικά ως ημιαυτόνομη Ηγεμονία και στη συνέχεια να αναζητηθεί η συμβολή του τύπου. Μετά από ποικίλες προτάσεις που δεν απέδωσαν, η πρώτη εφημερίδα της Σάμου (Σάμος Πολιτική, φιλολογική και εμπορική εφημερίς) τυπώνεται στο Ηγεμονικό Τυπογραφείο με παρακίνηση του ηγεμόνα Μιλτιάδη Αριστάρχη, που υποστήριξε το "ευεργέτημα της δημοσιογραφίας". Η Σάμος εμφανίζεται μόλις στα 1863, για να ανταποκριθεί στις ανάγκες της Διοίκησης, να κοινοποιεί δηλαδή τα δημόσια έγγραφα και να μεταδίδει ποικίλες ειδήσεις. Θα χρειαστούν ακόμα δύο περίπου δεκαετίες για να κυκλοφορήσει ο τύπος που απορρέει από ιδιωτικές πρωτοβουλίες με στόχο να παρέμβει δυναμικά στα πολιτικά πράγματα του τόπου. Από εκεί και πέρα η ανάπτυξή του ακολουθεί την πολιτική και κοινωνική ωρίμανση του πληθυσμού, εκφράζοντας τις προσπάθειες και τους αγώνες του για εκσυγχρονισμό και ενεργό συμμετοχή στα κοινά. Προσπάθειες και αγώνες που δεν σταμάτησαν όταν επιτεύχθηκε η εθνική αποκατάσταση με την ένταξη της Σάμου στον ελληνικό κορμό.

Τη διαδρομή αυτή φώτισαν, ο καθένας από τη μεριά του, οι σύνεδροι, διαγράφοντας, γενικά είτε ειδικά με αφετηρία μια συγκεκριμμένη περίπτωση, τις ροπές, τις εκάστοτε κατευθύνσεις και τους ανταγωνισμούς του σαμιακού τύπου, καθώς και την έννοια της τοπικότητας που επιζήτησαν να προβάλλουν με τις θέσεις τους τα φύλλα (Χρ. Λάν-

δρος, "138 χρόνια σαμιακού τύπου: Τάσεις και προσανατολισμοί. Οι αποτυπώσεις της τοπικότητας", Μαρία Καββαδία-Βοϊκλή, "Η αυγή του σαμιακού τύπου στη δύση του 19ου αι. Κόμματα και Τύπος (1890-1900)", Μαν. Σέργης, "Αιγαίον της Σάμου, πολιτική και ιδεολογική ταυτότητα. Διαδρομή μιας τριακονταετίας, Αλεξάνδρα Σφοίνη, "Γλωσσικές και ιδεολογικές αντιπαραθέσεις στις πρώτες ιδιωτικές εφημερίδες της Σάμου"). Σε άλλες ανακοινώσεις ο τύπος χρησιμοποιήθηκε ως πηγή της τοπικής πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ιστορίας καθώς και των λαογραφικών εκδηλώσεων (Στ. Κεκρίδης, "Η εφημερίδα Νέα Σάμος και ο θάνατος του ηγεμόνα Κοπάση", Ελένη Δήμα, "Κοινωνικές παρεκκλίσεις: ειδήσεις περί εγκλημάτων στον σαμιακό τύπο", Μαν. Βαρβούνης, "Λαογραφία και σαμιακός τύπος κατά τον 20ό αι.", Στρ. Βασίλενας, "Η εξέλιξη των διαφημίσεων στο σαμιακό τύπο το πρώτο μισό του 20ού αι.", που φωτίζει ανάγλυφα τις εμπορικές δραστηριότητες της εποχής). Πολλές ανακοινώσεις επικεντρώθηκαν στην περίοδο του Β' Παγκόσμιου πολέμου και τα μετέπειτα δύσκολα χρόνια, για τα οποία οι μνήμες είναι ακόμα πολύ ζωντανές (Κ. Καλατζής, "Ιδεολογία της νίκης και ιδεολογία της ήττας" [από το Αλβανικό], Ν. Νόου, "Παράνομος και ελεύθερος τύπος" , Βαγγέλης Δημητριάδης, "Ο εορτασμός της 6ης Αυγούστου 1950 στη Σάμο και η ιδεολογία του τοπικισμού", Ανθή Παριανού-Τζανετή, "Ο εμφύλιος στη Σάμο μέσα από τις στήλες της εφημερίδας Ελλάς του Κ. Πτίνη"), ενώ για την περίοδο αυτή πολύτιμες είναι οι προφορικές "Μαρτυρίες", που κατέθεσαν οι ίδιοι , όσοι δηλαδή πήραν μέρος στα γεγονότα ή ανακοίνωσαν προφορικές μαρτυρίες παλαιοτέρων αυτοπτών μαρτύρων (Θάλεια Ζαΐμη, Κ. Τζίχας κ.ά.). Τις ιδιαιτερότητες του σαμιακού τύπου από εσωτερικά τεκμήρια ανέδειξαν επίσης δύο ανακοινώσεις (Μαρία Τριπερίνα, "Η σατυρική ποίηση στο σαμιακό τύπο του 20ού αι.", Έλσα Χίου, "Το χρονογράφημα στο σαμιακό τύπο").

Το θέμα της ημερήσιας έκδοσης εφημερίδων – στη Σάμο δεν εκδίδεται ημερήσια εφημερίδα σήμερα- απασχόλησε τις συζητήσεις στο Συνέδριο και αποτέλεσε εισαγωγική ανακοίνωση του εκδότη του περιοδικού *Μεθόριος*, Γ. Βοϊκλή, που παρουσίασε με στατιστικά στοιχεία και σχολίασε την πορεία των ημερήσιων ελληνικών εφημερίδων κατά το β' μισό του 20ού αι.

Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου οργανώθηκε από τα ΓΑΚ Αρχεία Σάμου, σε συνεργασία με την Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σάμου στο μέγαρο του Δήμου, Έκθεση Σαμιακού Τύπου, που έδωσε τη δυνατότητα στον επισκέπτη να αποκτήσει μια συνολική σχεδόν εικόνα της περιοδικής παραγωγής. Στην Έκθεση αυτή πρόσφεραν εκθέματα και συλλέκτες που έχουν διασώσει το ευαίσθητο αυτό υλικό, πολύτιμη πηγή της τοπικής ιστορίας. Η έκθεση συνοδεύτηκε από τον Κατάλογο του Σαμιακού Τύπου (1863-2001), σε χρονολογική τάξη με τις ενδείξεις του τόπου έκδοσης, των ιδιοκτητών και διευθυντών, την περίοδο κυκλοφορίας και το τυπογραφείο, του κάθε εντύπου. Την εργασία αυτή ανέλαβε η κ. Αγγέλα Χατζημιχάλη, προσφέροντας έτσι ένα πολύ χρήσιμο και ενημερωτικό εγχειρίδιο για τη μελέτη του τύπου.

Στο Συνέδριο προσκλήθηκε η υπογράφουσα να παρουσιάσει το πρόγραμμα "Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού Τύπου" (βλ. σ. 28) στο οποίο έχουν ήδη συνεργαστεί σαμιώτες ερευνητές για τον τύπο της Σάμου. Με την ευκαιρία αυτή τονίστηκε η σημασία της

διεξοδικής και σε βάθος μελέτης του τύπου σε τοπικό επίπεδο, αφού πρόκειται για ένα μέγεθος μετρήσιμο, που για τον λόγο ακριβώς αυτό διευκολύνει τη μελέτη του συνολικού φαινομένου από ποικίλες οπτικές και σε συσχετισμό με τα στοιχεία που καθορίζουν εκάστοτε τη γένεση, λειτουργία και κυκλοφορία του.

Τέλος, σύμφωνα με όσα ανακοίνωσε ο προϊστάμενος των Αρχείων Νομού Σάμου και ψυχή, μαζί με την κ. Χατζημιχάλη, του Συνεδρίου ο κ. Χρ. Λάνδρος, έναυσμα για την οργάνωση του Συνεδρίου αυτού υπήρξε η πρόσκληση για συνεργασία των ερευνητών της Σάμου με το Πρόγραμμα του Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών, γεγονός που ενισχύει, άλλη μια φορά, την πίστη μας στην αξία του Συγχρηματοδοτουμένου αυτού προγράμματος.

Λουκία Δρούλια

Τα Ελληνικά Νησιά: Χάρτες και περιγραφές
(Αργοστόλι, Ιούνιος 2001 - Βενετία, Νοέμβριος 2001)

Κατά το 2001 το Πρόγραμμα του ΚΝΕ Προσεγγίσεις του Ελληνικού Χώρου συνεργάσθηκε με δύο αξιόλογες εκδηλώσεις που αφορούσαν στη χαρτογράφηση των ελληνικών νησιών κατά τους νεώτερους χρόνους. Οι εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν στις δύο άκρες της Αδριατικής, η μία στο Αργοστόλι και η άλλη στη Βενετία. Το κοινό αντικείμενο και οι εν πολλοίς κοινοί συνεργάτες, δίνουν στις δύο αυτές ανεξάρτητες πρωτοβουλίες ένα συμπληρωματικό χαρακτήρα. Η πρώτη είναι μια συλλογική έκδοση που επιμελήθηκε ο Ευάγγελος Λιβιεράτος και ο Ηλίας Μπεριάτος και παρουσιάστηκε στην Κοργιαλένειο Βιβλιοθήκη στις 16 Ιουνίου. Με τον τίτλο Η Επτάνησος σε Χάρτες, από τον Πτολεμαίο στους δορυφόρους, η πρωτοβουλία αυτή της Εθνικής Χαρτοθήκης και του Ιδρύματος Κεφαλονιάς Ιθάκης, συγκέντρωσε για πρώτη φορά σπάνιο υλικό και ενδιαφέρουσες αναλύσεις γύρω από τις χαρτογραφικές απεικονίσεις του νησιωτικού χώρου του Ιονίου. Στον τόμο δημοσιεύονται και εκτιμούνται από ιστορικής, γεωγραφικής και τεχνολογικής πλευράς οι ποικίλες χαρτογραφικές αποτυπώσεις των Ιονίων νήσων κατά τους πέντε τελευταίους αιώνες.

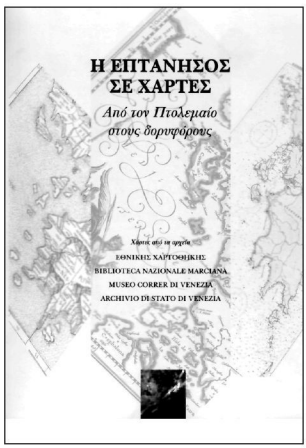

Το βιβλίο περιλαμβάνει συνεργασίες του Ηλία Μπεριάτου ("Από τα Ιόνια της Ιστορίας στα Ιόνια των δικτύων: από τη γεωγραφία των χαρτών στη Γεωγραφία της εικόνας"), του Piero Falchetta ("Νησιά του χαρτιού και της θάλασσας"), του Paolo Selmi ("Βενετικές ματιές στις επτά ιόνιες αδελφές"), του Ευάγγελου Λιβιεράτου ("Εισαγωγικά

σχόλια για τους χάρτες, τις νησιωτικές απεικονίσεις, τη λατινική ναυτική κυριαρχία στην Ανατολή και τα Ιόνια Νησιά σε χάρτρες"), του Γιώργου Τόλια ("Επτανησιακή Τοπογραφία: Μία επανεκτίμηση της επτανησιακής εντοπιότητας με αφορμή τους προ του 1800 χάρτες της περιοχής"), του Camillo Tonini ("Η χαρτογραφική συμβολή του Μουσείου Κορρέρ"), της Marisa Scarso ("Το απόθεμα χαρτογραφικών τεκμηρίων και η ανάπτυξη καταλόγων on line") και των Χρυσούλας Μπούτουρα – Ευάγγελου Λιβιεράτου ("Ψηφιακές βέλτιστες προσαρμογές ιστορικών χαρτογραφικών απεικονίσεων. Μία εφαρμογή στα Ιόνια νησιά").

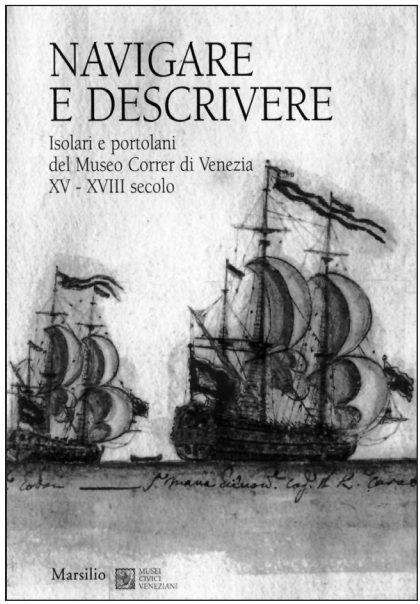

Η δεύτερη εκδήλωση, μια έκθεση στο Μουσείο Κορρέρ της Βενετίας, επιχείρησε να διερευνήσει το χαρτογραφικό ενδιαφέρον της Γαληνότατης για τα νησιά και τις ακτές της Ανατολικής Μεσογείου. Κάτω από τον τίτλο Navigare e Descrivere, Isolari e portolani del Museo Correr di Venezia, XV – XVIII secolo, επιλέχθηκε από τις πλούσιες συλλογές του μουσείου χειρόγραφο και έντυπο υλικό, κυρίως νησολόγια, περιγραφικοί και τοπογραφικοί πορτολάνοι, βοηθήματα ναυσιπλοΐας και τοπογραφικοί άτλαντες νησιών, ένα πλούσιο υλικό που ανέδειξε το διαρκές ενδιαφέρον της νησιωτικής μητρόπολης για τα νησιά και τις ακτές της ανατολικής Μεσογείου.

Ο κατάλογος της έκθεσης, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Marsilio και επιμελήθηκαν ο Camillo Tonini και ο Piero Lucchi, έδωσε την ευκαιρία μιας συστηματικής διερεύνησης χρηστικών και "λαϊκών" εικονογραφημένων έργων της ναυτικής και γεωγραφικής γραμματείας, των νησολογίων ιδίως, που από ένα σημείο και μετά στάθηκαν μια τοπική βενετσιάνικη εξειδίκευση. Στον τόμο περιλαμβάνονται μελέτες των Eugenio Turri ("Gli isolari ovvero l'idealizzazione cartografica"), Georgios Tolias ("Informazione e celebrazione: il tramonto degli isolari"), Piero Falchetta ("Bartolomeo da li Sonetti e Battista Agnese: due autori per un isolario" και Piero Lucchi ("Figura, racconto, rappresentazione in alcuni libri della Biblioteca del Museo Correr"), καθώς και 41 αναλυτικά σχολιασμένα λήμματα.

Γιώργος Τόλιας